

Christoffer Green-Pedersen

Partier i nye tider. Den politiske dagsordensfastsættelse i Danmark

Det er en næsten umulig opgave at sammenfatte en doktorafhandling i en kort artikel.¹ Derfor vil denne artikel heller ikke forsøge at give en egentlig sammenfatning af afhandlingen. Fokus vil i stedet være på to ting; dels en præsentation af afhandlingens problemstilling og baggrunden for denne problemstilling, dels en præsentation af nogle af afhandlingens konklusioner med henblik på at skitsere nogle implikationer af afhandlingen. Artiklen vil dog også give en kort præsentation af det teori- og datagrundlag, som afhandlingen bygger på.

Konkret har afhandlingens problemstilling har været at forklare udviklingen i den partipolitiske dagsorden i Danmark fra 1982 og frem eller sagt på en anden måde, hvilke emner har partierne fokuseret på siden 1982? Teoretisk har afhandlingens endvidere haft til formål at udvikle forståelsen af partikonkurrence i relation til politisk dagsordensfastsættelse og har dermed haft et bredere komparativt sigte. Der indgår således også en række komparative studier i afhandlingen.

Hvorfor studere udviklingen i den partipolitiske dagsorden?

Et indlysende spørgsmål i forlængelse af problemstillingen er, hvorfor denne problemstilling er en doktorafhandling værd. Eller hvad er det, der motiver problemstillingen, og hvad er det, vi kan lære af svarene?

For at forstå relevansen af problemstillingen er det nødvendigt at se på de forandringer, som dansk politik – og for så vidt politik i alle vestlige lande – har gennemgået de seneste 30-40 år. Tidligere kunne politik i store træk beskrives som ”klassepolitik”. Politik på alle niveauer var grundlægende struktureret ud fra klassepolitiske konflikter. Vælgerne stemte efter deres klassetilhørsforhold, og partierne var knyttet til vælgerne gennem et stort antal partimedlemmer. Endvidere betød eksistensen af en partipresse, at partierne kunne kommunikere direkte med deres vælgere. I forhold til opbygning af fx velfærdsstaten agerede partier og interesseorganisationer også i høj grad som repræsentanter for klasser og kæmpede for deres interesser.² I Danmark strukturerede klassekonflikten mellem arbejder og kapital således politik på alle planer, og politik kunne opfattes som ”organiseret klassekamp”. En vigtig konsekvens af den strukturering af politik var, at politik primært handlede om økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål. Den politiske dagsorden var langt hen ad vejen

givet i form af dominans af de emner, som knyttede sig til klassekampen. Når andre spørgsmål kom frem på dagsordenen, var det i kraft af, at de kunne fortolkes som led i en klassepolitisk konflikt. Det bedste eksempel var udenrigspolitikken, der i kraft af den kolde krig blev opfattet som en konflikt mellem den vestlige (kapitalistiske) verden og så kommunismen. Udenrigspolitikken var med andre ord en forsættelse af klassekampen.

Det er meget veldokumenteret inden for statskundskab, at klassepolitikens elementer er forsvundet. Vælgerne stemmer således kun i begrænset omfang ud fra deres klassetilhørsforhold, partierne har mistet de fleste af deres medlemmer, og partipressen har længe været forsvundet. Politiske partier kan heller ikke længere bare opfattes som repræsentanter for klasseinteresser. De har længe skullet favne væsentligt bredere i deres forsøg på at tiltrække vælgere. Mens statskundskabsforskning således har været grundig i forhold til at dokumentere klassepolitikens forsvinden, fx det faldende antal partimedlemmer (van Biezen et al., 2011), så har den været langsommere til at tage en række af de spørgsmål op, som melder sig efter klassepolitikens forsvinden.

Spørgsmålet om udviklingen i den partipolitiske dagsorden er et godt eksempel på dette. Klassepolitik betød som sagt, at indholdet af den politiske dagsorden langt hen ad vejen var givet, men med klassepolitikens forsvinden er den politiske dagsorden blevet langt mere åben, og dermed er spørgsmålet om, hvilke mekanismer der styrer den, også blevet langt mere relevant. Hvilken rolle spiller partiernes indbyrdes konkurrence, og hvad betyder mediernes opmærksomhed, er bare nogle af de relevante spørgsmål. Statskundskabsforskningen har imidlertid meget få svar på disse spørgsmål.

En del af grunden kan findes i den måde, statskundskabsforskningen har behandlet politiske partier på. Forskningen i politiske partier har langt hen ad vejen fortsat med at fokusere på medlemmerne af de politiske partier. På den måde er faldet i medlemstallet blevet grundigt belyst, og det samme gælder de forandringer i partiernes organisationer, som det har ført med sig. Det har imidlertid også medført, at man har forsket forbløffende lidt i, hvilken rolle partierne egentlig spiller i politik i dag, hvor klassepolitik er forsvundet. Spørgsmål om politisk dagsordensfastsættelse og politisk kommunikation er blevet mere væsentlige, men vi ved forbløffende lidt om partiernes rolle i disse processer.

Et godt eksempel var den danske magtudredning, som på mange måder fokuserede på netop spørgsmålet om, hvordan det danske demokrati fungerer efter klassepolitikens forsvinden (Togeby et al., 2003: 35-50). Magtudredningen havde kun ét projekt om politiske partier, som netop fokuserede på deres medlemmer (Bille og Elklit, 2003) og gentog opfattelsen af partiernes tab af

medlemmer som et demokratisk problem (Togeby et al., 2003: 177-193). Samtidig havde den danske magtudredning stort set ingen projekter, der fokuserede på politisk dagsordensfastsættelse, selvom Magtudredningen fremhævede den øgede betydning af fx politisk kommunikation (Togeby et al., 2003: 212-229). Det er imidlertid vigtigt at understrege, at den manglende fokus på politisk dagsordensfastsættelse og partiernes rolle mere er et udtryk for den generelle fokus inden for statskundskabsforskning end for den danske magtudrednings faglige valg. Man kan fx give stort set den samme karakteristik af den norske magtudredning (Østerud et al., 2003).

Hvis man skal opsummere, så har afhandlingens problemstilling altså en dobbelt motivation. Dels har klassepolitikken forsvinden betydet, at spørgsmålet om indholdet af den politiske dagsorden er blevet langt mere åbent. Det er ikke længere givet, at politik skal handle om økonomi og fordelingsmæssige spørgsmål. Dels har den eksisterende forskning forholdsvis lidt at sige om politisk dagsordensfastsættelse, særligt om de politiske partiers rolle.

Inden de faktiske studier af politisk dagsordensfastsættelse, som indgår i afhandlingen, kort skal præsenteres, er det dog værd at præcisere yderligere, hvad der ligger og ikke ligger i afhandlingens udgangspunkt omkring "klassepolitikken" forsvinden.

Hvad betyder klassepolitikken forsvinden?

Kernen i at beskrive politik i Danmark som "klassepolitik" var, at politik på alle niveauer var organiseret ud fra klassekonflikten mellem arbejder og kapital. Den organiserede – lidt forenklet sagt – vælgere, partier, medier og interesseorganisationer. Samtidig dominerede økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål politik. At politik på den måde ikke længere er organiseret klassekamp betyder imidlertid ikke, at emner som økonomi eller socialpolitik ikke længere spiller en væsentlig rolle i politik. Pointen er, at deres rolle ikke er givet på forhånd. De har mistet deres monopol, og der er mange andre emner, som kan dominere den politiske dagsorden. I et lidt bredere perspektiv ligger der heller ikke i klassepolitikken forsvinden, at økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål er blevet mindre vigtige i det danske samfund. Spørgsmål om fx økonomisk ulighed og økonomi i det hele taget er ikke blevet mindre væsentlige i dag end for 30-40 år siden, men politik fungerer på en anden måde nu. Der ligger heller ikke i klassepolitikken forsvinden, at der ikke længere findes sociale skillelinjer i samfundet, eller at disse ikke er vigtige for at forstå, hvordan folk stemmer. Klassepolitikken betød imidlertid en overensstemmelse mellem de konflikter, der fandtes på vælgerplan, og de konflikter, der strukturerede partipolitik, som i dag er forsvundet. Det politiske system er blevet

mere afkoblet fra det omgivende samfund. Klassepolitikken forsvinden skal med andre ord ikke forveksles med påstande om, at det er blevet irrelevant at tale om klasseforskelle eller økonomisk ulighed. Klassepolitikken forsvinden refererer til det politiske system og dets relation til det omgivende samfund og ikke til den måde samfundet mere generelt fungerer på.

Teori om politisk dagsordensfastsættelse

For at besvare afhandlingens problemstilling er der udviklet både et teoriapparat og et datagrundlag. Teoriapparatet tager udgangspunkt dels i den teoriretning, som beskrives som ”policy dagsordensteori” (Baumgartner et al., 2006), dels i en række eksisterende teorier om partier og især partikonkurrence. Et kernebegreb i afhandlingen er den ”partipolitiske dagsorden”. Dette begreb henviser til de emner, som partierne, forstået som partisystemet, finder vigtige på et givet tidspunkt. Det er altså ikke blot de enkelte partiers emnefokus, men henviser til, at der på et givet tidspunkt altid er emner, som partierne, om de bryder sig om dem eller ej, må give opmærksomhed. Partierne forsøger at sætte den partipolitiske dagsorden, men er samtidig også nødt til at forholde sig til de emner, der står højt på den.

Afhandlingen forsøger så at kortlægge de mekanismer, som bestemmer indholdet af den partipolitiske dagsorden. Fokus har dels været på partiernes indbyrdes konkurrence om indholdet af den partipolitiske dagsorden, dels på hvordan denne konkurrence spiller sammen med ”omgivelsernes”, især mediernes, opmærksomhed. I forhold til det sidste element spiller begrebet ”politiseringsanledninger” en vigtig rolle. Partier, der ønsker at politisere bestemte emner, dvs. sikre dem en fremtrædende plads på den partipolitiske dagsorden, har brug for anledninger til at fokusere på disse emner. Sådanne anledninger kommer primært igennem mediehistorier om fx ventelister på sygehusene, integrationsproblemer, stigende ledighed etc. Sådanne politiseringsanledninger er således vigtige for at forstå, hvorfor nogle emner kommer frem på den partipolitiske dagsorden fremfor andre. Nogle emner genererer flere politiseringsanledninger end andre. Der er imidlertid kun tale om anledninger, og om emner faktisk bliver politiseret, afhænger af dynamikker i partiernes indbyrdes konkurrence.

Udgangspunktet for at forstå denne konkurrence er spørgsmålet, om nogle partier har større indflydelse på den partipolitiske dagsorden end andre. Her peger afhandlingen på det eller de store oppositionspartier, der udgør regeringsalternativet, som afgørende. Hvis de har incitamentet til at udnytte politiseringsanledninger, vil det sandsynligvis føre til en politisering af emnerne. Afhandlingen fremhæver således, at oppositionspartier spiller en vigtig rolle i

forhold til den partipolitiske dagsorden (Green-Pedersen og Mortensen, 2010). Megen eksisterende forskning fokuserer på de muligheder i forhold til at gennemføre politik, som det giver at have regeringsmagten. At have regeringsmagten betyder imidlertid også, at man bliver stillet til ansvar for at levere løsninger på stort set alle samfundsmæssige problemer, uanset om man som regering rent faktisk har nogen mulighed for at løse problemerne. Ministre har meget få muligheder for at sige, at ”dette er ikke mit problem”, eller ”det kan jeg desværre ikke gøre noget ved”. Omvendt forventes oppositionspartierne slet ikke på samme måde at skulle levere løsninger på alle mulige samfundsmæssige problemer. De kan koncentrere sig om at angribe regeringen med hensyn til de emner, hvor de mener, de har vælgerne i ryggen. På den måde har oppositionspartierne en fordel i forhold til regeringspartierne i kampen om den partipolitiske dagsorden.

I forlængelse heraf kan man så spørge sig selv, hvad det er for nogle emner, oppositionspartierne vælger at fokusere på. Her peger afhandlingen på, at to kriterier skal være opfyldt for, at de store oppositionspartier vil søge at udnytte politiseringsanledninger til at bringe emner højt på den partipolitiske dagsorden. Det ene er et elektoralt kriterium. Oppositionspartierne skal have vælgerne på deres side på emnet, hvilket typisk forstås som et spørgsmål om, om partierne har emneejerskab. Det andet er et koalitions-kriterium, hvor emnet skal passe ind i de konfliktlinjer i partisystemet, som strukturerer partiernes regeringskoalitioner. I en dansk sammenhæng vil det primært sige højre-venstrekonflikten. Hvis partiernes positioner på et emne fx adskiller sig væsentligt fra højre-venstrekonflikten, vil partierne undlade at politisere emnet, da det kan give problemer i forhold til koalitionsdannelsen.

Data om politisk dagsordensfastsættelse

Mens ét hovedsigte med afhandlingen har været at udvikle et teoriapparat til forståelse af udviklingen i den partipolitiske dagsorden, så har et andet hovedsigte været at udvikle et datagrundlag, der gør det muligt at studere udviklingen i den partipolitiske dagsorden og de mekanismer, som ligger bag. I forbindelse med afhandlingen er der således etableret en række datasæt, som har gjort det muligt at måle udviklingen i politisk opmærksomhed. Det drejer sig for det første om en række datasæt, som måler partiernes opmærksomhed om forskellige emner. Partiernes valgprogrammer er således blevet kodet, og det samme gælder en lang række folketingsaktiviteter som § 20-spørgsmål til ministre, forespørgselsdebatter, beslutningsforslag, lovforslag og ministerredegørelser. Endelig er også statsministerens åbnings- og afslutningstaler blevet kodet.³ For det andet er der etableret et datasæt til måling af mediernes op-

mærksomhed. Dette datasæt er baseret på kodninger af indslagene i Radioaviserne kl. 12 og 18.30. Ideen bag brugen af radioaviserne har været at udnytte deres rolle som bindeled mellem morgenaviserne og de elektroniske medier (Lund, 2000). Radioavisindslagene er kodet fra 1984 til 2003.

Fælles for alle de datasæt, der indgår i afhandlingen, er, at den primære kodning har bestået i at kode det emnemæssige indhold af fx § 20-spørgsmål, lovforslag, sætninger i valgprogrammer, radioavisindslag osv. For at kunne gøre det har projektet udviklet et indholdskodeskema bestående af 236 emnekategorier indenfor 19 hovedemner. Hovedemner kan fx være trafik med underemner som jernbaner, fly og veje eller økonomi med underemner som inflation, arbejdsløshed, finanspolitik og skat. De mange underemner har gjort systemet meget fleksibelt, fordi nye opdelinger i hovedemner er nemme at skabe. Således er analyserne i afhandlingen typisk baseret på 24 hovedemner som miljø, økonomi, flygtninge og indvandrere, sundhed etc. Afhandlingens forskellige datasæt er nærmere beskrevet på www.agendasetting.dk.

Studier af politisk dagsordensfastsættelse

Med udgangspunkt i afhandlingens teoriapparat og de udviklede datasæt består afhandlingen af en lang række empiriske analyser. Nogle fokuserer på udviklingen i den partipolitiske dagsorden i Danmark, mens andre studier handler om de vesteuropæiske lande generelt eller sammenligner Danmark med udvalgte lande.⁴ Problemstillingerne for de konkrete studier kan opdeles i tre grupper. Der er for det første gennemført en række studier (Green-Pedersen, 2007a, 2010 og 2011: 67-78), som viser, hvorledes udviklingen væk fra klassepolitik i både Danmark og andre lande har betydet, at den partipolitiske dagsorden er blevet væsentlig mere åben, altså at opmærksomheden spredes mere ligeligt på politiske emner, og den partipolitiske dagsorden dermed ikke længere er så domineret af økonomiske og fordelingsmæssige spørgsmål. En af artiklerne (Green-Pedersen, 2010) ser endvidere på, hvorledes skiftet væk fra klassepolitik har betydet, at partierne gør langt mere brug af de aktiviteter i parlamenter som spørgsmål til ministre, der ikke knytter sig til lovgivningsprocessen. For det andet er der gennemført en række statistiske undersøgelser (Green-Pedersen og Mortensen, 2010; Green-Pedersen og Stubager, 2010), som fokuserer på kausalforholdet mellem forskellige dagsordener i form af oppositionens dagsordens påvirkning af regeringens dagsorden og mediernes påvirkning af oppositionens dagsorden. For det tredje er der gennemført en række studier af udviklingen i opmærksomheden omkring enkelte emner. Disse studier har som regel sammenlignet Danmark med udviklingen i et af flere udvalgte andre lande. Formålet har været at forklare, hvordan nogle emner kom-

mer frem på den partipolitiske dagsorden, mens andre forbliver upolitiseret. Fx er der gennemført et studie af, hvorledes flygtninge- og indvandreremnet er blevet politiseret i Danmark men ikke Sverige (Green-Pedersen og Krogstrup, 2008), og der er gennemført et studie af, hvorfor aktiv dødsbistand er politiseret i Holland men ikke i Danmark (Green-Pedersen, 2007b), ligesom politiseringen af miljøspørgsmålet i Danmark og USA er undersøgt (Green-Pedersen og Wolfe, 2009). Endelig er der gennemført et studie af, hvorfor EU-spørgsmålet ikke er blevet politiseret i Danmark (Green-Pedersen, 2012a).

Hvad har vi lært om politisk dagsordensfastsættelse?

Man kan på baggrund af det opstillede teoriapparat og de gennemførte studier sammenfatte afhandlingens resultater i fire teoretiske hovedindsigter:

1. Det er partiernes indbyrdes konkurrence, som er afgørende for, om emner bliver politiseret eller ikke politiseret. Udviklingen i de samfundsmæssige problemer, der knytter sig til de forskellige emner (arbejdsløshed, miljøproblemer, ventelister, integrationsproblemer osv.) er nødvendige forudsætninger for politisering. Politisering af miljø kræver således miljøproblemer, ligesom politiseringen af flygtninge og indvandrerspørgsmålet i Danmark ikke var fremkommet uden den øgede tilstrømning af flygtninge og indvandrere til Danmark. Som diskuteret ovenfor skal der politiseringsanledninger til at skabe øget opmærksomhed. Omvendt viser den manglende politisering af flygtninge og indvandrere i Sverige, der har set en mindst lige så stor tilstrømning som Danmark, at en sådan udvikling ikke er en tilstrækkelig faktor. Medieopmærksomhed kan ligeledes være en nødvendig forudsætning for politisering – det er i høj grad medierne, der rapporterer om udviklingen i samfundsmæssige problemer, altså skaber politiseringsanledninger, men ikke en tilstrækkelig faktor. Afhandlingens undersøgelser af partiernes reaktioner på medieopmærksomhed viser således, at den er styret af en partikonkurrencelogik. Partierne reagerer på de mediehistorier, som de finder attraktive ud fra en partikonkurrencelogik.
2. Oppositionspartierne snarere end regeringspartierne er i stand til at påvirke indholdet af den partipolitiske dagsorden. Dette skyldes som diskuteret ovenfor, at regeringen i den offentlige debat står til ansvar for stort set alle samfundsmæssige problemer, mens oppositionen kan fokusere på at angribe regeringen, der hvor den mener at have vælgerne i ryggen. Nye emner som miljø og flygtninge/indvandrere er således i høj grad kommet ind i dansk politik i kraft af oppositionspartiernes evne til at påvirke den partipolitiske dagsorden.

3. Blandt oppositionspartierne er det i højere grad de partier, som udgør regeringsalternativet, end de mindre fløjpartier, som er i stand til at påvirke den partipolitiske dagsorden. Det var således ikke så meget Dansk Folkeparti, som det var Venstre og de Konservative, som under Nyrup-regeringerne var afgørende for politiseringen af flygtninge- og indvandrerspørgsmålet. Man kan i den forbindelse hæfte sig ved, at Dansk Folkeparti har fokuseret meget på både flygtninge- og indvandrerspørgsmålet og EU, men kun det første emne er blevet politiseret. Forskellen ligger i, at Venstre og Konservative aktivt søgte at politisere flygtninge- og indvandrerspørgsmålet under Nyrup-regeringerne, men altid har undgået at politisere EU-spørgsmålet.
4. I forhold til hvilke emner de store oppositionspartier vælger at tage op, spiller spørgsmålet om, hvordan emner passer ind i den eksisterende konfliktstruktur i partisystemet, en nøglerolle jf. ovenfor. Forskellen i politisering af aktiv dødshjælp i Holland og Danmark består netop i, at emnet i Holland har kunnet passes ind i en historisk betinget konflikt mellem sekulære og konfessionelle partier. En sådan konflikt eksisterer ikke i Danmark, og derfor har emnet ingen politisk opmærksomhed fået (Green-Pedersen, 2007b). På samme måde har EU-spørgsmålet været præget af, at emnet ikke passer ind i den dominerede højre-venstrekonflikt (Green-Pedersen, 2012a). Tilstedeværelsen af EU-modstand på begge yderfløje af højre-venstrekonflikten betyder, at koalitionsimplikationerne af en politisering af EU er vanskelige at forudsige.

I forlængelse af dette sidste punkt peger afhandlingen også på betydningen af en bedre forståelse af, hvordan eksisterende emner spiller sammen de politiske konflikter, der eksisterer i forvejen. Specielt højre-venstrekonfliktens fortsatte betydning er værd at overveje nærmere. Litteraturen om konfliktlinjer i partisystemer (Mair, 2006) peger på deres store "overlevelsessevne". De er oprindeligt opstået på baggrund af samfundsmæssige konflikter, men er blevet "institutionaliseret" i partisystemerne og har på den måde overlevet deres samfundsmæssige grundlag. Disse konfliktlinjer er blevet en central del af den måde, man forstår politik på i forskellige lande. Dermed er de også udgangspunktet, når nye emner skal fortolkes politisk. Nye emner vil typisk blive søgt forstået som nye eksempler på de veletablerede konflikter, som konfliktlinjer er et udtryk for. Hvis dette ikke lader sig gøre, vil nye emner have svært ved at få politisk opmærksomhed, som eksemplet med aktiv dødshjælp viste.

Dette rejser imidlertid også et behov for en nærmere udforskning af, hvornår og hvordan nye emner lader sig optage i eksisterende konfliktlinjer i partisystemer, særligt i relation til højre-venstrekonflikten, som har været den domi-

nerende konfliktlinje i de fleste vestlige lande. Denne konflikt spiller fortsat en central rolle. Dels fordi de emner, som traditionelt har udgjort højre-venstre konfliktens substans som for eksempel økonomi og socialpolitik stadig er vigtige, – selvom de med klassepolitikens forsvinden har mistet deres monopol på den politiske dagsorden – dels fordi nye emner har ladet sig indfortolke i højre-venstre konflikten. Miljø er et godt eksempel, idet det i høj grad er blevet fortolket som et spørgsmål om kapitalisme vs. beskyttelse af natur og mennesker (arbejdere) mod forurening.

Den fortsatte betydning af højre-venstre konflikten kunne umiddelbart tyde på en fortsættelse af klassepolitikken i kraft af dens institutionaliserede rolle i partisystemet. Man skal imidlertid hæfte sig ved, at højre-venstrekonfliktens fortsatte betydning, også hænger sammen med dens ”fleksibilitet” i forhold til nye emner. Flygtninge- og indvandrerspørgsmålet er således langt hen ad vejen blevet til et højre-venstrespørgsmål, men samtidig ikke ud fra en klassepolitisk vinkel.⁵ Ud fra denne vinkel skulle man forvente, at venstrefløjen var mest kritisk overfor indvandring ud fra et ønske om at beskytte eksisterende overenskomster og rettigheder, mens højrefløjen skulle støtte øget indvandring for at sikre billig arbejdskraft til erhvervslivet. Denne fortolkning af emnet var faktisk dominerende, da det første gang fik en vis politisk opmærksomhed først i 1970’erne (Green-Pedersen, 2011: 84-85), men da emnet igen kom frem i midten af 1980’erne var denne klassepolitiske fortolkning forsvundet.

Hvad har vi lært om (det danske) demokrati?

I et lidt bredere perspektiv er et af afhandlingens centrale budskaber, at de politiske partier fortsat spiller en nøglerolle i politik. De har ikke tidligere tids mange medlemmer, men det betyder ikke, at de ikke spiller en central rolle i politik. Politisk dagsordensfastsættelse er blevet vigtig i kraft af, at den politiske dagsorden er blevet mere åben, og de politiske partier er helt afgørende aktører i politisk dagsordensfastsættelse. Heraf følger også, at tabet af medlemmer ikke nødvendigvis kan tages som udtryk for et demokratisk problem. Dette har ellers været den typiske tilgangsvinkel i forskningen i politiske partier. Den har været domineret af en ”end of party” (Whiteley, 2011) vinkel, hvor partiernes betydning er forsvundet med deres medlemmer, og tilbage står et demokratisk tomrum. Implicit i denne partiforskning har ligget netop klassepolitikens partimodel, hvor partier er repræsentanter for bestemte sociale grupper, som de er knyttet til gennem partimedlemmer.

At partierne fortsat spiller en nøglerolle for et demokrati som det danske er grundlæggende positivt, fordi partiernes har en vigtig demokratisk legitimitet, men samtidig kalder det også på forskning som mere præcist kan specificere de

politiske partiers virkemåde i et moderne demokrati. Her har studier af parti-medlemmer begrænset relevans.

I forlængelse heraf er det vigtigt at fremhæve præcis, hvad der menes med, at partierne spiller en afgørende rolle i politisk dagsordensfastsættelse. Dette skal ikke forstås på den måde, at enkelte partier kontrollerer eller bestemmer den politiske dagsorden, heller ikke de store oppositionspartier, hvis rolle ellers blev fremhævet ovenfor. Det er konkurrence imellem partierne, forstået som partisystemet, som spiller en afgørende rolle i politisk dagsordensfastsættelse. Det er altså partiernes indbyrdes konkurrence, som er en vigtig faktor i moderne politik, ikke de enkelte partier.

I forhold til de demokratiske implikationer af dette bliver det afgørende spørgsmål især, hvilken grad af responsivitet partisystemet har i forhold til vælgerbefolkningen. Hvis partisystemet er et "lukket kredsløb" uden påvirkning fra, hvilke emner befolkningen finder vigtige, og hvilke holdninger befolkningen har til emnerne, er det problematisk for et moderne demokrati. En sådan opfattelse af partisystemet ligger langt hen ad vejen i Katz og Mairs (1995) såkaldte "kartelpartimodel", hvor eksisterende partier udgør et kartel, som holder nye partier og emner ude af partikonkurrence. Her peger afhandlingen på, at dette i nogle sammenhænge ikke er en helt urimelig beskrivelse. Partikonkurrencen har i høj grad været med til at holde EU-spørgsmålet væk fra dansk politik, bortset fra folkeafstemningssituationen. Omvendt er der andre emner, hvor partisystemet har vist en høj grad af responsivitet. Det bedste eksempel er flygtninge- og indvandrerspørgsmålet, hvor partikonkurrence har resulteret i, at emnet har fået stor politiske opmærksomhed, og den faktiske førte politik i høj grad er blevet tilpasset befolkningens ønsker (Green-Pedersen, 2012b). Videre peger dette på betydningen af at forstå, under hvilke betingelser partisystemet er og ikke er responsivt. Afhandlingen peger her på betydningen af de incitamenter, som de partier, der udgør regeringsalternativerne, har. Det er dem, der sikrer responsiviteten i forhold til vælgerbefolkningen. Videre udforskning af, hvornår partisystemer er responsive overfor vælgerbefolkningen er med andre ord en central forskningsmæssig opgave, hvis man gerne vil forstå partier i nye tider.

Noter

1. Afhandlingen består af en sammenfattende bog (Green-Pedersen, 2011) samt otte artikler i internationale tidsskrifter (Green-Pedersen, 2007a/b, 2010, 2011; Green-Pedersen og Krogstrup 2008; Green-Pedersen og Wolfe, 2009; Green-Pedersen og Mortensen, 2010; Green-Pedersen og Stubager, 2010). Denne artikel er en omar-

- bejdet udgave af den indledende præsentation af afhandlingen i forbindelse med forsåret.
2. I dansk sammenhæng kan man tale om ”klassepolitik”, fordi politik grundlæggende var organiseret klassekamp mellem arbejdere og kapital, mens det i et bredere komparativt perspektiv er mere rimeligt at tale om politik som organiseret kamp mellem sociale grupper. I en del andre lande har konflikter mellem andre sociale grupper end klasse spillet en væsentlig rolle, fx konflikter mellem religiøse grupper eller mellem religiøse og ikke-religiøse grupper.
 3. Datasættene går for de flestes vedkommende tilbage til 1953 og er opdateret til 2003 eller senere, se www.agendasetting.dk.
 4. Afhandlingens empiriske studier er primært afrapporteret i de otte tidsskriftsartikler, der indgår i afhandlingen.
 5. Hvis man placerer partierne på en skala ud fra deres holdninger til flygtninge og indvandrere, vil den være identisk med højre-venstreskalaen med undtagelse af, at Det Radikale Venstre indtager en position til venstre for Socialdemokratiet.

Litteratur

- Baumgartner, Frank R., Christoffer Green-Pedersen og Bryan D. Jones (2006). Comparative Policy Agendas. *Journal of European Public Policy* 13 (7): 959-974.
- Bille, Lars og Jørgen Elklit (red.) (2003). *Partiernes medlemmer*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Green-Pedersen, Christoffer (2007a). The Conflict of Conflicts in Comparative Perspective: Euthanasia as a Political Issue in Denmark, Belgium, and the Netherlands. *Comparative Politics* 39 (3): 273-291.
- Green-Pedersen, Christoffer (2007b). The Growing Importance of Issue Competition. The Changing Nature of Party Competition in Western Europe. *Political Studies* 55 (4): 608-628.
- Green-Pedersen, Christoffer (2010). Bringing Parties Back In. The Development of Parliamentary Activities in Western Europe. *Party Politics* 16 (3): 347-369.
- Green-Pedersen, Christoffer (2011). *Partier i nye tider. Den politiske dagsorden i Danmark*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Green-Pedersen, Christoffer (2012a). A Giant Fast Asleep? *Political Studies* 60 (1): 115-130.
- Green-Pedersen, Christoffer (2012b). The Cartel Party Thesis Revisited. The Role of Political Parties in Contemporary Democracy, pp. 147-154 i Jens Blom-Hansen et al. (red.), *Democracy, Elections and Political Parties*. Aarhus: Politica.
- Green-Pedersen, Christoffer og Jesper Krogstrup (2008). Immigration as a Political Issue in Denmark and Sweden. How Party Competition Shapes Political Agendas. *European Journal of Political Research* 47 (5): 610-634.

- Green-Pedersen, Christoffer og Peter B. Mortensen (2010). Who Sets the Agenda and Who Responds to It in the Danish Parliament? *European Journal of Political Research* 49 (2): 257-281.
- Green-Pedersen, Christoffer og Rune Stubager (2010). The Political Conditionality of Mass Media Influence. When Do Parties Follow Mass Media Attention? *British Journal of Political Science* 40 (3): 663-677.
- Green-Pedersen, Christoffer og Michelle Wolfe (2009). The Hare and the Tortoise Once Again. The Institutionalization of Environmental Attention in the US and Denmark. *Governance* 22 (4): 625-646.
- Katz, Richard og Peter Mair (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy. *Party Politics* 1 (1): 5-28.
- Lund, Anker Brink (2000). De journalistiske fødekæder, pp. 143-152 i Anker Brink Lund (red.), *Først med det sidste. En nyhedsuge i Danmark*. Aarhus: Ajour.
- Mair, Peter (2006). Cleavages, pp. 371-375 i Richard Katz og William Crotty (red.), *Handbook of Party Politics*. London: Sage.
- Togeby, Lise, Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben B. Jørgensen og Signild Vallgård (2003). *Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra Magtudredningen*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- van Biezen, Ingrid, Peter Mair og Thomas Poguntke (2011). Going, Going, ... Gone? The Decline of Party Membership in Contemporary Europe. *European Journal of Political Research* 51 (1): 24-56.
- Whiteley, Paul (2011). Is the Party Over? The Decline of Party Activism and Membership across the Democratic World. *Party Politics* 17 (1): 21-44.
- Østerud, Øjvind, Frederik Engelstad og Per Selle (2003). *Makten og Demokratiet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.